

Ādažu poligonā rūpējas par dabas vērtībām

Ilze Kuze,

«Life+» projekta «Putni Ādažos» komunikācijas speciāliste.

Retas sugas tanku pēdās

Ādažu militārais poligons ir mājvieta daudzām Latvijā un Eiropā retām augu un dzīvnieku sugām. Šī doma sākotnēji var šķist neparasta, tomēr tai ir savs izskaidrojums. Poligonā jau gandrīz 100 gadus notiek militārās mācības. Izbraukāšana ar smago tehniku, spridzināšana, pozīciju ierikošana un bieži ugunsgrēki poligonā radjuši klaju ainavu — ap divus tūkstošus hektāru plašu virsāju, kas ir lielākais Baltijā. Saulaini un vējaini viršu audžu un smiltāju klajumi sausā nabadzīgā augsnē un skrajai augoši koki — šajā Latvijā reti sastopamajā vidē mīt virkne retu dzīvnieku un augu sugu, kas īpaši pieilāgojušas dzīvei tādos apstākļos. Poligonu arī maz skārusi citur parastā saimnieciskā darbība — lauksaimniecība, mežsaimniecība, apbūve, tūrisms. Tas militārajā teritorijā lauj pastāvēt tiriem ezeriem, veciem mežiem un ar tiem saistītām apdraudētām sugām.

Eiropas nozīmes aizsargājama teritorija

Ādažu militārā poligona dabas vērtības biologi sāka apzināt pēc PSRS sabrukuma, kad teritorija kļuva pieejamāka. Pagājušā gadsimta 90. gados pamazām uzkrājās dati par retām sugām un to dzīvesvietām, tika apjausta teritorijas nozīmība dabas daudzveidībai Latvijā un tās aizsardzības nepie-

ciešamība. Kā pirmo 1999. gadā nodibināja Lieluikas un Mazuikas ezeru dabas liegumu, lai no atpūtnieku ietekmes aizsargātu tiros ezerus un tajos mītošos ļoti retos augus. 2004. gadā izveidoja aizsargājamo ainavu apvidu «Ādaži», kas tagad aizņem 10 150 hektārus un aptver lielāko daļu Ādažu poligona. Atzīstot vietas nozīmi ne tikai Latvijā, bet arī visas Eiropas mērogā, ainavu apvidus ir iekļauts Eiropas Savienības īpaši aizsargājamo dabas teritoriju tīklā — «Natura 2000».

Kāpēc jāatjauno dabiskā vide?

Dabas vērtības Ādažu poligonā vēsturiski izveidojās un pastāvēja, pateicoties intensīvai militārā mācību ietekmei. Virsāju biologi sauc par «biotopu, kas atkarīgs no traucējumiem» — tā ilgstošai eksistencei ir nepieciešama regulāra iejauskānās. Dabiskos apstākļos virsāji sausās vietās izveidojas pēc ugunsgrēka, cilvēka darbības ietekmē — dedzinātās un noganītās vietās vai arī — īslaicīgi pastāv izcirtumos.

Ādažu poligonā pēdējo divdesmit gadu laikā militārā mācību biežums un mērogi ir samazinājušies, tādēļ virsājs lielās platībās aizaug ar kokiem un krūmiem un vairs nav piemērots klajumus mīlošajiem augiem un dzīvniekiem. Lai saglabātu retās sugas, virsājs jāatbrīvo no apauguma. Cita veida apsaimniekošana nepieciešama teritorijā esošajos purvos, kur padomju gados izbūvēta meliorācijas sistēma ūdens limeņa pazemināšanai. Tās ietekmē purvi aizaug, un tajos izzūd tieši purvam raksturīgās dabas vērtības.

Vides atjaunošanas darbus Ādažu militārajā poligonā veic Valsts aizsardzības militāro objektu un iepirkumu centrs (VAMOIC) sadarbībā ar Nacionālajiem bruņotajiem spēkiem (NBS). No 2013. līdz 2017. gadam šo darbu veikšanai ir izdevies piesaistīt finansējumu no Eiropas Savienības «Life+» programmas — projekta «Putni Ādažos» īstenošanai. Tā laikā 1620 ha platībā atjauno virsājus, augsto purvu un mežus — dzīvesvietas Eiropā ļoti retām putnu sugām — rubenim, vakarlēpim, zaļajai vārnai, sila

Traktors koku smalcināšanai, Vācija. Foto — Ieva-Mardega.

vietējo iedzīvotāju un karavīru izglītošanu par dabas aizsardzību šajā teritorijā, teritorijas ilgtspējīgas lietošanas un apsaimniekošanas saskarsanu, teritorijā izgāztu saķives atkritumu savākšanu, patvalīgi iebraktu ceļu aizvēršanu, organizēja ikdienas patruļas teritorijā, lai novērstu pārkāpumus, kā arī daudz citu dabas aizsardzības un sabiedrības informēšanas aktivitāšu.

Šogad atjaunoti 165 ha virsāju

Šogad sasniegti pirmie projektā «Putni Ādažos» nosprautie uzdevumi un ainavu apvidū «Ādaži» atjaunoti 165 hektāri virsāju. Galvenā izmantotā metode ir ciršana — plāšās virsāju teritorijās ir novākts apaugums, atstājot tikai atsevišķus kokus. Šie koki kalpos kā «medību torņi» zaļajām vārnām — no koka galotnes putniem ir vieglāk pamānīt barību, galvenokārt, lielos kukaiņus.

Nelielā platībā — 20 hektāros — virsāji ir atjaunoti ar kontrolētās dedzināšanas palīdzību. Šī metode palīdz atjaunot vecu virsāju — kad virši un citi augi ir sadeguši, viršu sēklām, kas atrodas augsnē, ir iespēja uzdzīgt un veidot jaunas viršu audzes. Šajās vietās nākamajos gados, lielāku augu nenomāktas, zied retās meža silpurenes un smiltāju nelķes un lielā skaitā sastopami dažādu sugu siseni, to skaitā aizsargājamas sugars. Kontrolētā virsāju dedzināšana sadarbībā ar Valsts meža dienesta ugunsapsardzības speciālistiem Ādažu poligonā notiek jau sešus gadus, un šo gadu laikā ir palielinājies pieredze šīs metodes izmantošanā.

Arī Vācijas militārajos poligonos saudzē dabu

Projekta pārstāvji šogad rudenī iepazinās arī ar Vācijas pieredzi dabas vērtību aizsardzībā militārajos poligonos. Projekta lauka koordinatore Ieva Mārdega atzīst: «Vācijas militārajos poligonos dabiskā vide — virsāju struktūra ir ļoti līdzīga mūsu situācijai, vērts mācīties. Mūsu vizītes laikā Vācijas kolēģi ļoti atsaucīgi dalījās ar savu pieredzi dabas apsaimniekošanā. Bija interesanti redzēt darbībā dažādu tehniku — plāvejus, koku smalcinātājus, iekārtas, ar kurām nonēmt zemes virskārtu. Kā pastāstīja vācieši, valsts militāro poligonu vides apsaimniekošanas tehnikā ieguldīti ap piecpadsmit miljoni eiro. Ar Latviju to, protams, grūti salidzināt. Tomēr būtiskākās atziņas, ko varam mācīties no vāciešiem — ja vēlamies militāro poligonus dabas vērtības saglabāt, ir jābūt radošiem un elastīgiem, jāvēro dabas reakciju uz dažādiem apsaimniekošanas veidiem un metodēm un jācenšas atrast katrai situācijai un vietai piemērotākās. Turklat, teritorijas apsaimniekošana jāveic ciešā sadarbībā ar bruņotajiem spēkiem, kas ir militāro teritoriju galvenie izmantojāi.» **ES**

Zalā vārna. Foto — Markus Varesvuo.

Silpurenes. Foto — Ieva Mardega.

2014 gadā izcirstie virsāji. Foto — Ieva Mardega.

Ziedīši virsājs. Foto — Ieva Mardega.

Rubenis. Foto — Agris Krusts.